

## РОЗДІЛ 11 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 323:316.3(ЄС)

### СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

### SOCIAL POLICY OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EURO INTEGRATION: PROBLEMS AND PROSPECTS

**Гордєєв Д.В.**, студент факультету  
правознавства та міжнародних відносин  
*Київський університет права  
Національної академії наук України*

У статті розкрито особливості внесення змін до регулювання соціальної політики України та імплементації європейських стандартів. Проаналізовано положення Угоди про асоціацію у сфері соціальних питань і розглянуто заходи, впроваджені Міністерством соціальної політики України з метою досягнення стандартів ЄС. Також розглянуто основні принципи соціальної політики ЄС і можливість їх застосування в українських реаліях.

**Ключові слова:** соціальна політика, Європейський Союз, євроінтеграція, імплементація.

В статье раскрыты особенности внесения изменений в регулирование социальной политики Украины и имплементации европейских стандартов. Проанализированы положения Соглашения об ассоциации в сфере социальных вопросов и рассмотрены меры, введенные Министерством социальной политики Украины с целью достижения стандартов ЕС. Также рассмотрены основные принципы социальной политики ЕС и возможность их применения в украинских реалиях.

**Ключевые слова:** социальная политика, Европейский Союз, евроинтеграция, имплементация.

In the article the author emphasizes the importance of social policy for any state, in particular for Ukraine. The key issue for each country's policy is to address social issues in order to increase the welfare of the population, implemented through the development and implementation of social norms and programs. However, there are significant shortcomings in the social policy of Ukraine that need to be corrected. In addition, taking into account the European vector of Ukraine's development and signing the Association Agreement with the European Union, social policy must undergo significant qualitative changes and become closer to European values. Despite the existing legislative framework in this area, as well as mechanisms designed to regulate the relevant sphere, yet in the social policy of Ukraine there are problems that require its solution, in particular, the aggravation of social problems is connected with the rapid growth of the gap in the income level of different population groups, the spread of unemployment among young people, the deterioration of living conditions of the population.

The author notes that today the foundations of cooperation between Ukraine and the EU are laid down in the Association Agreement between Ukraine and the EU, which also contains a section devoted to social issues. In the context of this author, the innovations adopted by the Ministry of Social Policy to implement the provisions of the Agreement are also analyzed. In particular, the author analyzed the report of the Ministry of Social Policy of Ukraine.

It also summarizes the positive implications for Ukraine of effective implementation of social standards. The author states that in the field of entrepreneurship, the implementation of the relevant provisions in the state social policy will mean the introduction of a number of new standards in the labor market. As a result of the implementation of EU law on social policy, favorable conditions will be created to better protect the rights of employees, to improve the social inclusion of people in the economically active population and to reduce the overall social tension in the state.

**Key words:** social policy, European Union, European integration, implementation.

Соціальна політика відіграє важливу роль у будь-якому суспільстві, адже її ефективне здійснення забезпечує реалізацію невід'ємних прав кожної людини. Крім того, високий рівень соціального забезпечення населення свідчить про розвиток як держави, так і суспільства. Ключовим питанням політики кожної держави є вирішення соціальних питань з метою підвищення рівня добробуту населення, що реалізується за допомогою розроблення й упровадження соціальних норм і програм. Саме тому будь-яка держава прагне створення дієвої соціальної політики на своїй території. Не є винятком й Україна, яка також здійснює власне правове регулювання соціальної політики. Однак, незважаючи на чинну законодавчу базу в указаній сфері, а також механізми, покликані врегулювати відповідну сферу, можемо констатувати, що в соціальній політиці України існують проблеми, які вимагають свого вирішення, зокрема загострення соціальних проблем, пов'язане зі стрімким зростанням розриву в рівні доходів різних груп населення, поширенням безробіття серед молоді, погіршенням умов життя частини населення. Відповідні проблеми зумовлюють необхідність пошуку нових систем і вдосконалення правового регулювання відповідного питання.

Особливої уваги відповідне питання набуло в контексті інтеграції України до Європейського Союзу (далі – ЄС), адже з метою наближення національного законодавства до права ЄС Україна повинна запозичити найкращі європейські традиції у відповідній галузі. Отже, з метою ефективного правового регулювання соціальної політики на території України в контексті євроінтеграції виникає необхідність дослідження сучасного стану в галузі соціальної політики ЄС.

Мета й завдання дослідження полягають в аналізі законодавства України у сфері соціальної політики та норм права ЄС у відповідній галузі та їх порівнянні з метою виокремлення норм, які мають бути імплементовані в національне законодавство для вирішення наявних нагальних соціальних проблем, а також виявлення можливого майбутнього розвитку соціальної політики України в контексті інтеграції до ЄС.

Питання соціальної політики ЄС та України розглядалось у роботах таких дослідників, як В.В. Близнюк, О.А. Грішнова, С.П. Калініна, Дж. Квіст, Ж.П. Копитко, С. Кроуч, Р.В. Кузьменко, А.І. Маренич, Н.Г. Мехеда, Дж. Мірка, М.Г. Окладна, М.М. Садовенко, К.В. Слюсаренко, В.А. Скуратівський, П.К. Ситник, В.П. Трощинський, Т. Шульц, О.О. Шутаєва.

Процес європейської інтеграції України вимагає, щоб усі аспекти політичного, економічного, соціального, культурного життя тощо були орієнтовані на європейські цінності. Питання соціальної політики також не є винятком. Загалом соціальна політика ЄС більшою мірою належить до компетенції держав-членів. Однак певні питання все ж регулюються Союзом, і саме ці аспекти мають бути імplementовані в законодавство України. Передусім зазначимо, що процес співпраці України та ЄС відбувався протягом довгого часу, починаючи зі здобуття Україною незалежності.

Сьогодні основним документом, який створює правову основу для співпраці України та ЄС, є Угода про асоціацію. Питання соціальної політики регулюється главою 21 Угоди «Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей». Як зазначено в положеннях Угоди, заходи у відповідній сфері передбачають досягнення таких цілей: покращення якості людського життя; протистояння спільним викликам, зокрема глобалізації та демографічним змінам; збільшення кількості й покращення якості робочих місць із гідними умовами праці; сприяння розвитку соціальної та юридичної справедливості в контексті реформування ринку праці; сприяння створенню на ринку праці таких умов, які б поєднували гнучкість і захищеність; сприяння впровадженню активних заходів на ринку праці та підвищення ефективності служб зайнятості з метою задоволення потреб на ринку праці; стимулювання розвитку ринків праці, що сприяють залученню малозабезпечених осіб; зменшення обсягів неформальної економіки шляхом трансформації нелегальної зайнятості; покращення рівня забезпечення охороною здоров'я й безпечних умов праці, зокрема, шляхом проведення навчання і тренінгів з питань охороны здоров'я та безпеки праці, сприяння реалізації превентивних заходів, запобігання ризикам великих аварій та управління токсичними хімічними речовинами, а також обмін доброю практикою й результатами досліджень у цій сфері; посилення рівня соціального захисту та модернізації систем соціального захисту, зокрема щодо якості, доступності й фінансової стабільності; скорочення бідності й посилення соціальної єдності; забезпечення гендерної рівності й рівних можливостей для чоловіків і жінок у сфері зайнятості, освіти й навчання, економічної та суспільної діяльності, а також у процесі прийняття рішень; подолання дискримінації в усіх її формах і проявах; посилення можливостей соціальних партнерів і сприяння соціальному діалогу [6]. Отже, можна стверджувати, що відповідні положення є основними орієнтирами у становленні соціальної політики України в контексті євроінтеграції.

Як зазначає В.В. Близнюк, політика зайнятості ЄС відповідає принципам макроекономічної політики, які наголошують на поступовому зростанні та стабільності. Основна мета соціальної політики полягає в досягненні високого рівня зайнятості без підризу конкурентоспроможності. Досягнення цієї мети потребує прийняття нової скоординованої стратегії зайнятості, яка базується на керівних принципах, що прийняті Європейською радою в листопаді 1997 р. Щороку ці основні принципи кладуться в основу національної програми зайнятості кожної з країн і постійно поповнюються певними горизонтальними цілями [1]. Варто відзначити, що такі основні принципи можуть бути застосовані й для України, тому, на нашу думку, необхідно більш детально їх розглянути. Так, першим принципом політики зайнятості ЄС є працевлаштування та підвищення професіоналізму, сутність якого полягає в запобіганні тривалому безробіттю, а також безробіттю серед молоді. Реалізація відповідного принципу можлива за умови надання державної допомоги особам, які є безробітними відповідно до їхніх професійних і соціальних інтересів. Тобто на державу покладається зобов'язання забезпечити можливість навчання та перенавчання для осіб з метою їх працевлаштування. Відпо-

відний принцип актуальний і для України, адже з 2013 р. рівень безробіття зростає [5].

Другий принцип полягає в адаптації підприємств і працівників до змін, які відбуваються у світі, зокрема в питанні технологічних змін, індустріалізації, виникнення нових видів послуг і товарів тощо. У такому контексті виникає необхідність покращення колективно-договірного регулювання оплати праці. На нашу думку, відповідних покращень можна досягти, закріпивши на законодавчому рівні поширення норм галузевих угод на організації різних форм власності, які належать до певної галузі за виробничою ознакою. Також варто запровадити реєстрацію угод і колективних договорів з метою здійснення постійного контролю цих процесів. У цьому аспекті В.В. Близнюк зазначає, що доцільно також прискорити прийняття нових законів про соціальне партнерство та про об'єднання роботодавців [1].

Третім принципом соціальної політики ЄС є підприємництво, тобто принцип ґрунтується на положеннях, що створення нових робочих місць потребує ефективного клімату для підприємств, щоб мати змогу наймати на роботу більшу кількість працівників. Отже, зазначений принцип стосується розвитку нових і наявних підприємств, підтримки ініціативи в межах великих компаній. Це також заохочує розвиток нових форм зайнятості (включаючи самозайнятість) і створення умов співробітництва між підприємствами та органами місцевої влади [1].

Урешті, останнім принципом є принцип рівних можливостей, який полягає в рівності чоловіків і жінок до праці, усуненні дискримінації та зменшенні витрат, пов'язаних із невикористаним трудовим потенціалом суспільства. Згідно із цим принципом, на держави покладається обов'язок забезпечувати рівні можливості й підвищувати відсоток працевлаштування жінок. Загалом гендерне питання має суттєве значення в політиці ЄС, зокрема у сфері соціальної політики [4].

Отже, основні принципи, на яких будується соціальна політика ЄС, є важливими, адже вони відображають нагальні проблеми, які існують у державах-членах у питаннях соціального забезпечення та спрямовані на покращення й розвиток соціальної політики. Крім того, розглянувши відповідні принципи та шляхи їх реалізації, можна стверджувати, що вони актуальні й для України, на території якої існують схожі проблеми. Тобто здійснення соціальної політики України згідно із цими принципами дасть змогу вирішити актуальні проблеми у відповідних сферах, а також привести законодавство України у відповідність до права ЄС.

Загалом соціальний напрям співробітництва України з ЄС полягає в адаптації національної соціальної політики, зокрема в контексті реформування систем страхування, охороны праці, здоров'я, пенсійного забезпечення, політики зайнятості й інших галузей соціальної політики, відповідно до стандартів ЄС і поступовому досягненні загальноєвропейського рівня соціального забезпечення й захисту населення [2, с. 32]. Реформування відповідного напрямку має здійснюватися в рамках програм ЄС із залученням інститутів ЄС і поступовим спрямуванням допомоги, наданої ЄС, на покращення соціального напрямку.

З огляду на останній звіт Міністерства соціальної політики України за 4 квартал 2018 р., варто відмітити, що у сфері соціальної політики України відбулись суттєві зміни, спрямовані на приведення цієї галузі у відповідність до права ЄС. Зокрема, розроблено й впроваджено механізм забезпечення внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю житлом, придатного для проживання маломобільних громадян. Крім того, здійснено забезпечення постійного моніторингу ефективності виконання плану заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю, до першої доповіді України про виконання

Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю на період до 2020 р. Також розроблено проект Державної цільової програми медичної та психологічної реабілітації й соціальної адаптації учасників антитерористичної операції на період до 2022 р. Крім перерахованих, також упроваджено низку інших заходів, спрямованих на покращення соціальної політики [3]. Тобто можна стверджувати, що Україна поступово просувається до європейських стандартів у сфері соціальної політики, а також виконує норми, передбачені Угодою про асоціацію.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що загалом співробітництво України та ЄС спрямоване на впровадження в національне законодавство європейських стандартів. Застосування зазначених заходів матиме свої наслідки в різних сферах. Наприклад, у сфері підприємництва імплементація відповідних положень до державної соціальної політики означатиме впровадження

низки нових стандартів на ринку праці, які загалом збільшать відповідальність роботодавців у питанні захисту прав робітників. Водночас запровадження сучасних моделей корпоративної соціальної відповідальності дасть можливість підвищити престиж українських компаній на міжнародному ринку, а також полегшити розширення ринків збуту для їхньої продукції, зокрема і на ринок ЄС.

Унаслідок імплементації норм права ЄС щодо соціальної політики буде створено сприятливі умови для кращого захисту прав найманих працівників, покращення соціального включення людей до складу економічно активного населення та зниження загального соціального напруження в державі. Крім того, імплементація відповідних норм створила основу для комплексного реформування державної системи соціального захисту, що сприяє системі оптимізації соціального захисту й підвищенню ефективності політики держави в регулюванні ринку праці.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Близнюк В.В. Соціальна політика України в контексті інтеграції до Європейського Союзу. URL: [http://eip.org.ua/docs/EP\\_02\\_3\\_58\\_uk.pdf](http://eip.org.ua/docs/EP_02_3_58_uk.pdf).
2. Даниленко Л.І., Поліщук І.В. Перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 132 с.
3. Звіт Мінсоцполітики щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, станом на грудень 2018 року. URL: [https://www.msp.gov.ua/files/international/4\\_2018.doc](https://www.msp.gov.ua/files/international/4_2018.doc).
4. Нагірняк А. Соціально-економічний аспект євроінтеграції України. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/28242/1/029-137-142.pdf>.
5. Рівень безробіття в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/2017>.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 21.03.2014 № 984\_011. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011).

УДК 341.174

## ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА В ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

### ECONOMIC INSTRUMENTS IN THE SPHERE OF PRODUCTION IN THE EUROPEAN UNION LAW

Качурінер В.Л., к.ю.н., доцент кафедри конституційного права  
та державного управління

*Міжнародний гуманітарний університет*

Стаття присвячена правовому регулюванню екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва за допомогою економічних інструментів. Розглянуто екологічне законодавство Європейського Союзу у сфері виробництва, яке характеризується розширенням правових вимог щодо охорони навколишнього середовища в діяльності промислових підприємств із застосуванням безпечних технологій та превентивних заходів в їх функціонуванні, з обов'язковим проведенням екологічної експертизи й оцінки впливу на навколишнє середовище.

**Ключові слова:** Європейський Союз, охорона навколишнього середовища, сфера виробництва, економічні інструменти, податки і мита, програма LIFE.

В статье анализируется правовое регулирование экологической политики Европейского Союза в сфере производства с помощью экономических инструментов. Рассмотрено экологическое законодательство Европейского Союза в сфере производства, которое характеризуется расширением правовых требований по охране окружающей среды в деятельности промышленных предприятий с применением безопасных технологий и превентивных мер в их функционировании, с обязательным проведением экологической экспертизы и оценки воздействия на окружающую среду.

**Ключевые слова:** Европейский Союз, охрана окружающей среды, сфера производства, экономические инструменты, налоги и пошлины, программа LIFE.

The article is dedicated to legal regulation of the environmental policy of the European Union in the sphere of production. The author considers environmental legislation of the European Union in the sphere of production that is characterized by the extension of legal requirements for environmental protection in industrial activities with the use of safe technologies and preventive measures in their operation, with mandatory environmental impact assessments and assessment of impacts on the environment.

The author selects such economic instruments as the European Registry of Emissions, the environmental tax, the LIFE program. The importance of these tools is provided through public access to environmental information. On the consumer side – information for consumers (eco-labeling, information centers, product profiles), indirect taxation, deposit schemes and their payments.

The use of economic instruments helps to make tools such as voluntary agreements, environmental labeling, environmental management and environmental auditing more relevant to the public and EU Member States. The possibility of emerging risks in the field of production makes it possible to use such economic instruments as taxes and duties.